

הקבלה בגליציה, מקורותיה ומאפייניה/רועי גולדשמידט

להלן תיאור של הפעילות האקדמית שלי במהלך החודשים האחרונים. אני מודה מאוד לעמותה יהדות גליציה ובוקובינה ולמכון הרצל באוניברסיטת חיפה על התמיכה הנדיבה במחקר שלי גם במהלך השנה הנוכחית.

1. בתחילת חודש ינואר 2020 התקיימו סדנאות מחקר של שלושה ימים, באוניברסיטת אריאל ובמלון יערים אשר עסקו בגאון מווילנא ותורתו, בהשתתפות של חוקרים מהארץ ומהעולם. התבקשתי להשתתף בארגון הכנס כחלק מן וועדה האקדמית וכך ניתנה לי האפשרות להזמין חוקרים בתחום, וליזום הרצאות בכנס הבוחנות את מקום יצירת הגר"א בגליציה:

ההרצאה הראשונה: הרצאת ד"ר אליעזר ברודט על התקבלות יצירת הגר"א בגליציה.

ההרצאה השנייה: הרצאתי, אשר עסקה ביחס שבין קבלת הגר"א לבין מקובלים בגליציה והמצע הספרותי והתרבותי המשותף שלהם.

2. העברתי שתי הרצאות הפתוחות לציבור הרחב המשכיל במסגרת מרכז יעקב הרצוג, אשר עסקו בהיבטים הייחודיים של הקבלה בגליציה: נושאי ההרצאות הן: "משפחה לא בוחרים" - היבטים ייחודיים בקבלה במזרח אירופה; "מקומה של הבחירה החופשית בקבלה הביזנטית ובקבלה במזרח אירופה".

3. במהלך התקופה התקבלו לדפוס עוד שני מאמרים שלי לשני כתבי עת. האחד לכתב העת "קבלה", שכותרתו: "מביזנטיון למזרח אירופה: עיון בענפי הנוסח של ספר התמונה וגלגולי העתקות כתב היד והדפוס". והמאמר השני התקבל לכתב העת *Journal of Jewish Thought and Philosophy*. וכותרתו: "Two Kabbalistic Historical Approaches: Between Safed and Byzantium" זהו נוסח מתורגם לאנגלית של המאמר שנדפס בכתב העת *Judaica Petropolitana*, אשר עבר עיבוד והורחב משמעותית בנוסח שהוגש לכתב העת *JTP*, לבקשת העורך.

4. סיימתי לכתוב מאמר נוסף, שכותרתו "דימויו של ה'לא-יהודי' בספרות הקבלה במזרח אירופה". מאמר זה עוסק בדימוי של הגוי בקבלה על פי פרשנות הנושא בקרב מקובלי גליציה, אשר ציינו את הגוי כשותף בתיקון העולמות. המאמר דן בהרחבה באופן שבו גובשה תפיסה זו, דרך הלכי רוח חברתיים ועל בסיס המצע הספרותי אשר שימש לכתובת המקובלים במזרח אירופה. שלחתי את המאמר לעיונם של כמה חוקרים מובילים בתחום, כדי לקבל מהם משוב ואני ממתין להערותיהם בטרם אגיש את המאמר לשיפוט בכתב עת, ככל הנראה בחו"ל.

5. בימים אלו אני בשלבי עריכה מתקדמים של שני מאמרים נוספים המשלימים את הפרוייקט שעוסק במעבר גופי ידע קבליים מן ה"מרחב הביזנטי" למזרח אירופה. המאמר הראשון יתאר את מעמדה של ספרות מחוג "ספר התמונה" בקרב מקובלי גליציה, ובפרט בבית המדרש של המגיד ממעזריץ' ותלמידיו. המאמר השני

יפרט עבור קהל החוקרים את התפלגות כתבי היד של ספר התמונה, ואת המאפיינים השונים של הקודקסים (ככל שישנם נתונים כאלו) בהם הם מופיעים. מידע שעשוי לספק מצע לכתיבתם של מחקרים נוספים בנושא. את שני המאמרים הללו אמנם תכננתי לסיים עד תחילת 2020, אך הרחבתם של שני המאמרים הקודמים עכבה מעט את עבודתי.

6. התחלתי בפרוייקט משותף עם ד"ר ליאור זקס-שמואלי, חוקרת קבלה מאוניברסיטת בר אילן, העוסקת בספרות טעמי המצוות בקבלה בכלל ובקרב חסידים במאה הי"ט בפרט. יש לזכור שלמרות המצאות מחקר על הסוגה הספרותית של טעמי המצוות מספרות חז"ל ועד לעת החדשה ובראשו עבודתו המקיפה של יצחק היינמן, היינמן וחוקרים אחרים לא כתבו דבר על הופעת הסוגה הזאת בספרות הקבלה, בעוד שכל חוקר קבלה יודע כי זאת יצירה עצמאית ומובחנת משאר יצירות בסוגה של טעמי המצוות. התעניינותם העיקרית של המקובלים בלימוד טעמי המצוות היא בתחום ההלכה הנקרא בקבצים ההלכתיים: "אורח חיים" - דהיינו הטקס והמנהג - הריטואלים, בימי החול, בשבתות ובמועדים - שמהם ובהם עיקר העיון וחינוכי המנהג בקבלה וכן באותו חלק מ"יורה דעה" העוסק בענייני אישות החשובים אף הם למקובלים - שכן מהם ובהם שיקוף לסוד היחוד, שלו תפקיד מרכזי בתורת הספירות הקבלית.

בכוונתנו להתחיל את הפרוייקט במחקר עצמי של שנינו על מקום ספרות טעמי המצוות בחסידות מיסודו של ר' ישראל בעל שם טוב, ולהוציא ספר משותף אשר יעסוק בנושא זה. במקביל, אנו מתכוונים לגייס לפרוייקט עוד חוקרים, שיתרכזו איש איש ביצירת מקובל מסוים, או מחקר משווה בין יצירות כמה מקובלים, לקיים כנס חוקרים בנושא ולערוך עוד כשני כרכים שיהיו פרי המחקרים השונים בפרוייקט.

תרומתי האישית לפרוייקט הנוגעת ליצירה הקבלית בגליציה תהיה מחקר הספר "דרך פיקודיך" - חיבורו של ר' צבי אלימלך מדינוב, אחד מן הדמויות החסידיות הבולטות במחצית הראשונה של המאה הי"ט בגליציה (כפי שצינתי בתכנית העבודה לשנה"ל תש"פ). ר' צבי אלימלך היה בין אלו שראו בקבלה אמצעי להתמודדות עם ההשכלה והחילון, עשה שימוש נרחב בדפוס. במסגרת הפרוייקט אני אעסוק בחיבורו "דרך פיקודיך", ביחד עם חיבורים אחרים של מקובלים-חסידים בגליציה עליהם כבר כתבתי מעט בעבר: (תולדות יעקב יוסף וספר שרף פרי עץ חיים), המשתייכים לז'אנר של "ספרות טעמי המצוות" בקבלה.